

KRÓNIKA

Az öregedő Maigret

George Simenon új regénye — sorrendben a harminchetedik ebből a fajtából — ismét Maigret felügyelőről szól.

Az *Express* legutóbbi száma ez alkalommal megállapítja, hogy a már klasszikus regényalak megváltozott. Arsèn Lupentól, aki mindig harmincéves volt, Sherlock Holmestól, aki örökké negyvenedik évét taposta, Hector Poirot-tól, a sohasem változó, ötvenéves detektívtól eltérően — Maigret öregszik. A híres felügyelő ötvennégy éves lett, és — állapítja meg a kritika — ez a változás még vonzóbbá teszi. Ötvenéves koráig a bűnözők könyörtelen leplezője volt, a párizsi bűnügyi rendőrség büszkesége, az utóbbi időben azonban lassanként holmiféle orvossa, orvosból misztikum nélküli varázslóvá — az élet bölcs szemlélőjévé változik.

A folyamat — írja az *Express* — néhány évvel, helyesebben néhány regénnyel ezelőtt kezdődött, amikor a Maigret házaspár összeharagkoszt a Pardon házasságokkal. Dr. Pardon is hallgatag, szerény, egyszerű ember, az apró életörömök élvezője, olyasvalaki, akiben a felügyelő megbízhat. Márpedig most, amikor öregedni kezd, oka van, hogy bizalmas barátot keressen, mert — elégedetlen. Elégedetlen, mert Angelo, a vizsgálóbíró, az új rendőrségi módszerek képviselője, kételkedik benne, meg azért is, mert egy újoncot nevezeték ki a rendőrség élére, és az új, fiatal felügyelők egyenesen az iskolából kerülnek a rendőrségre és „tudományos” módszerekkel akarnak dolgozni. Maigret érzi, tudja, hogy nem bűnügyi mérnök, hanem diagnoszta rendőr. Belátja, hogy azok közé az emberek közé tartozik, akiknek le kell lépniük a színpadról, hogy helyüket másoknak, újaknak engedjék át. Ez a fölismerés és a vele együtt járó keserűség még emberibbé teszi.

Az embernek az a benyomása — írja az *Express* —, hogy Maigret lassanként azoknak az oldalára áll, akiket kötelessége üldözni, s hallgatólag, valahogyan cinkosuk lesz.

— Hát ez a normálisnak látszó ember a bűnös, azért, mert gyilkolt? — teszi föl a kérdést dr. Pardonnak. — Érti, mit akarok mondani? Nem azt firtatom, hogy felelős-e vagy sem... Valószínűleg felelős... Mégis kötelességünk, hogy megkérdezzük: hogyan lehetséges?... S ha megkérdezzük, ítélnünk is kell! Roszszul leszek, ha erre kell gondolnom. Ha ez már akkor eszembe jutott volna, amikor rendőr lettem, hát bizony, nem tudom...

Maigret tehát tétovázik, szükségét érzi, hogy behatoljon nemcsak a büntény kulisszái és indítékai mögé, látni akarja az em-

bert is — belülről. Így aztán szokásos históriái mind kevésbé nyomozások egyszerű leírásai, s mindinkább a boldogtalan, magányos, a társadalom által félrelökött emberek életrajzai.

S ezzel bezárul a kör — állapítja meg az *Express* —, az öregedő Maigret és az ifjú Simonon egyénisége egybeolvad. Kivételes jelenség tanúi vagyunk: egy író, aki igen jó lélektani regényeket írt, szándékosan és tudatosan használta föl tehetségét egy nagyon is leértékelt és korlátozott műfaj, detektívregények írására, azonban bámulatosan kitartó munkával és érettséggel éri és érte el éppen ezen a látszólag alacsony szinten azt a magasztos célt, melyet író maga elé tűzhet: saját, jellemző eszközeivel megformálni az igazság képét.

Bizni kell az olvasóban!

Claude Simon az új francia regény művelői közé tartozik. Ha nem is az első a ranglistán, kétségtelen azonban, hogy a legszélsőségesebb képviselője az új irodalmi áramlatnak és annak a nem-törődőmségnek, semmibevevésnek, amit az egész irodalmi élcsapat az olvasó türelme iránt tanúsít. Simon mondatai egyre hosszabbak, tagoltabbak, bonyolultabbak. Új regényéről, a *Pallace*-ről írva, a *Figaro Littéraire* megállapítja, hogy egy-egy mondata egy egész oldalt tölt ki. Simone egyáltalán nem bánkodik előlött, és az irodalmi újság szerkesztőjének adott nyilatkozatában, arra a kérdésre válaszolva, hogy nem fél-e a közönségtől, kijelentette:

— Bizni kell az olvasóközönségben!

Szerinté csak egy a fontos: minél teljesebben, minél tökéletesebben, hatásosabban megteremteti a környezetet, leírni egy pillanatot, ez esetben egy spanyolországi szállodát a polgárháború korszakában.

A *Pallace* szállodában — a regény meséjének idején — lakott egy köztársaságpárti egytemi hallgatóból lett harcos is. Elvtársával néhány furcsa órát töltött el a háború tépdeste fényűzés közepette, vitakozott a körülöttük elterülő városról, amelynek lakossága — a veszély elől menekülve — egyre fogyatkozik. Későbbben talán újra milliomosok tétlenkednek majd ezek között a falak között, újra birtokukba veszik megszokott tartózkodási helyüket, de mégsem: a *Pallace* tűzvész áldozata lesz.

Érdekes apróság: a regény a szerző személyes tapasztalata alapján íródott. Simon mint huszonhárom éves fiatalember a polgárháborúban égő Spanyolországban járt, de ezse ágában sincs leírni a nagy történelmi eseményt, amelynek maga is részese volt.

— Csupán az a kívánságom — mondotta az újságíróval folytatott beszélgetés során —, hogy minél élénkebben emlékezzen. Mindent, ami jelentéktelen, ami nem fontos, félredobok, hogy bemutathassam a forradalom morfológiáját. Nem vagyok szociológus, a forradalomnak csak a külső képét ismerem, és megelégszem azzal, hogy ezt minél pontosabban leírjam.

Ne essünk tévedésbe, Simonnál a visszaemlékezés sem kell a hagyományos értelemben felfogni, nála ez nem az elmúlt élmények egymásutánja és szintézise. Nála az emlékezéshez más is csatlakozik, olyasvalami, ami öntudatlanul beivódik az ember szervezetébe.

Faulkner idézi: „Az emlékezés lényege: érzés, látás, szaglás, izmok, amelyekkel látunk, hallunk, és az értelmünkkel, gondolatainkkal érzünk”. Majd Proust szavait hozza föl: „Úgy érzem, van a végtagoknak is egy, az akarat által nem irányított memóriája, halvány, meddő mása az igazinak, de a kezek és lábak teli vannak élettelen emlékezéssel.”

Simon ilyen emlékeket akar életre kelteni, és a *Pallace* ezek-

nek az emlékeknek a gyümölcse. Akkor jutott eszébe, hogy megírja ezt az élményt, amikor Párizsba utazott, hogy kiadójával tárgyaljon új regényének megjelentetéséről. Egy állomáson, az ablakon keresztül, két sötét bőrű embert pillantott meg, amint egy nyitott, feldűlt tartalmú bőrönd fölé hajolnak. Ez a jelenet a spanyol háborús légkör emlékét idézte föl benne. Nekilátott a regény megírásának, a közepe táján azonban megtorpant. Elutazott Spanyolországba, hogy bejárja azokat a helyeket, ahol a forradalom idején megfordult, hogy erőt gyűjtsön a regény befejezéséhez. Mindaz azonban, ami látott, semmi nyomot sem hagyott benne, tehát dolgvégezetlenül tért vissza. Csak néhány héttel ezután, egy dél-franciaországi városban, a tikkasztó, fojtó melegben éledt föl benne ugyanaz az érzéki élmény, amiben két évtizeddel korábban része volt, így elevenedtek meg benne az átélt dolgok, és így tudta befejezni könyvét.

Meghalt az Atlantisz szerzője

Meghalt Pierre Benoit, a *L'Atlantide* (Atlantisz) és sok más, cselekményt, szerelmet, képzelőerőt, érzelemgazdagságot egyesítő regény szerzője, akinek műveit a világ minden táján lefordították és olvassák. Pierre Benoit írásai nem a szó hétköznapi értelmében vett szórakoztató regények. Erről tanúskodik az az ifjúkori elhatározása is — amely mellett később mindig kitartott —, hogy évenként megír egy regényt, s a nő főszereplőnek A betűvel kezdődik a neve. Ezt bizonyítja az író rendkívüli, szokatlan tartózkodása, bujkálása a riporterek, fényképeszek elől, magánéletének szigorú elhatárolása a nyilvánosságtól — mindez egyáltalán nincs összhangban a szórakoztató regények íróinak szokványos életmódjával. Emellett szól az a tény is, hogy 45 éves korában a Francia Akadémia tagjává választották (sokáig a legfiatalabb akadémikus maradt), s mellette szól az a rendkívüli odaadás, buzgalom, ahogyan ennek a némileg ódon, elavult intézménynek az ügyeit intézte.

Pierre Benoit 1886-ban született. Apja tiszt volt. Iskoláit részben Franciaországban, Algériában, Tuniszban, majd újra Franciaországban végezte el — aszerint, hova helyezték édesapját. Pompás emlékezőtehetsége volt, és könnyűszerrel diplomált előbb a jogon, majd az irodalmi tanszéken. Harmadik diplomáját a történelmi szakon akarta megszerezni, itt azonban visszautasították. Azok, akik közelebbről ismerték Benoit-t, és akiknek alkalmuk volt meggyőződni történelmi ismereteiről, ebben az elutasításban csak a sors ujját látják. Benoit ugyanis e balsiker után határozta el magát, hogy az irodalom berkeiben keres érvényesülést. 1914-ben egy verskötetet adott ki. Ezek a költemények ma sem veszítettek értékükből, annak idején azonban senki sem figyelt föl rájuk. Ezután a prózairás felé fordult, megírta *Königsmark* című regényét, s egy csapásra ismert, népszerű író lett. A következő esztendőben jelent meg az *Atlantisz*, melyért 1918-ban elnyerte az akadémia nagydíját. Ettől kezdve egymás után jelennek meg rendkívüli írói ügyességről és elbeszélőkészségről tanúskodó írásai: *Pour Don Carlos*, *La Lac Salé*, *Chaussée des Géants*, *Chatelaine de Liban*, *Puits de Jakob*, *Le Roi Lépreux*, *Axelle*, *Erromango*, *L'Île Verte*, *Bethsabée*, *Mademoiselle de la Ferte* című regényei.

A kritika mindig ferde szemmel nézte ezt az alkotói bőséget, és igen sok bíráló állapította meg, hogy Benoit túlságosan is gyorsan meg rosszul ír.

Marcelle Pagnol azonban gyászbeszédében — amelyet a *Les Lettres Françaises* legutóbbi száma közül — azt állítja, hogy azok

vannak ilyen véleményen, akik jól írnak ugyan, de senki sem veszi őket észre.

Ne feledkezzünk meg azonban arról, hogy akik gyászbeszédet mondanak, mindig szemük előtt tartják a latin közmondást: A halottakról vagy jót vagy semmit. De arról sem, hogy az *Atlantisz* meg a *Königsmark*, Pierre Benoit-nak ez a két regénye ma is, egy teljesen megváltozott világban is, éppen olyan kelendő, mint Camus vagy Mauriac írásai.

Szöbűvészek

A *Time* március 9-i száma a háború utáni angol-amerikai költészet gondos, alapos, áttekinthető összefoglalását közli. A cikkben felsorolt tényeket összegezve, arra a megállapításra kell jutnunk, hogy Anglia és Amerika költészete ugyanolyan súlyos, vagy talán még súlyosabb meddősségi válságon megy keresztül, mint a költészet általában az egész világon.

Az angol nyelvű költészetben már két évtizede nem történt semmiféle jelentős változás, nyoma sincs olyasfajta jelenségnek, mint a húszas évek táján T. S. Eliot, Ezra Pound és Robert Frost írásai vagy a harmincas esztendőök „szociális műzsjának forradalma” Stephen Spender, C. D. Lewis és W. H. Auden műveiben. Az utóbbi mozgalom a nagy világháborúban enyészett el, mozgatóereje ellankadt, kétértelművé vált, egy külön világba zárkózott, s éppen ezért elveszítette termékenységet.

A tespedést — így látja a *Time* — két esemény szakította meg: Dylan Thomas érzésáradata és a második világháború, amely új témakört vetett föl, a lövészárkok és az ütközeterkeltségét, amiről Carl Shapiro, Randel Jarrel, Richard Eberhart amerikai és Henry Treece angol költők verseltek.

A háború utáni korszak két csoportra osztotta a költőket: az úgynevezett „műveltekre” és „műveletlenekre”. A második csoport (Amerikában beatniks, Angliában Teddy-boys a nevük), ha nem is alkotott értéket, nagy hangjával ráerőszakolta magát a közvéleményre, és kényszerítette a „művelteket”, hogy közeledjenek a közönséghez, és új költői hangot üssenek meg, „kevésbé értelmeset, mint Auden hangja, közvetlenebbet Elioténál, ünnepelesebbet és személytelenebbet Thomasénál, egy társasági, de mégis gondos hangot, amelyen egyszerűen lehet elmondani fontos dolgokat is”.

Az ír Thomas Kinsella kivételével, akinek verseiből az ősi kelta ékesszólás csendül ki — az egész új nemzedék magáévá tette ezt az izgalommentes, ésszerű hangnemet. Ennek az irányzatnak Angliában Philip Larkin és Theodor Roethke, Amerikában pedig Elisabeth Bishop, valamint Robert Lowell a hangadója. Valamennyien mesterei a vers technikájának, „valószínűleg nagyobb mesterei, mint bárki a korábbiak közül” — mondja Auden. A művek azonban meglehetősen tartalomszegények.

A modern angolszász költők legnagyobbjai a könyvekkel és a könyvekben élnek, sokan közülük az egyetemeken dolgoznak, s ezek a körülmények, mondja Randel Jarrel, szöbűvészekké alacsonyítják őket, ám kabátujjukban semmi, még kezük sincsen.

Az író kötelessége sohasem változik

Ignazio Silone a csaknem elfelejtett írók közé tartozik, holott a legsúlyosabb években tanúsított harcos baloldali álláspontjával, s később, amikor Koestlerrel és Malraux-val együtt kivált a kommunista pártból, jellegzetes jelensége korunknak.

Az angol Kenett Allsop most beszélgetést folytatott Ignazio Siloneval, és az interjút az *Encounter* legutóbbi száma közli.

A hajdan nagy érdeklődést keltett *Kenyer és bor* most hatvanéves szerzője csalódott ember, aki átvészelte ugyan a maga nagy válságait, a szerénységen kívül azonban semmit sem mentett át.

— Szocialistának tartom magam — mondotta —, akinek nincsen pártja, kereszténynek, akinek nincsen egyháza. Még mindig sok kötelék fűz mindkettő etikájához és idealizmusához, de nincs már erőm hozzá, hogy részt vegyek abban a valambiben, amit az állam a szocializmusból és az egyház a kereszténységből csinált.

Silone tisztában van vele, hogy hazájában csupán korlátozott népszerűsége tett szert, és az olasz olvasóközönség érdektelenségét részben erkölcsi állásfoglalással magyarázza. Másrészt tiltakozik az ellen, hogy kizárólag antifasiszta írónak tartásák, mert: „A fasiszmus kínos korszak volt, banális és sekély, múlandó. Az én bírálatom az olasz társadalmat illetően a fasiszmusnál is mélyebbre nyúl. Az a valóság, amit megpróbálok ábrázolni, már létezett a fasiszmus előtt, és túl is élte a fasiszmust. Nem látom már fekete-fehér kontrasztokban a világot, inkább fekete meg szürke foltoknak, mert fehér — az nincsen.”

Ezekkel a szavakkal Silone azokra a támadásokra is válaszol, amelyek az *Egy marék szeder* című regénye miatt érték. Erről a regényéről ugyanis azt állították, hogy békekötést jelent a fasiszmissal, csupán azért, mert legáldozatosabb hősei fasiszták voltak.

— Elferdítették szándékaimat! — kiáltott föl Silone. — A fasiszmus elmarasztalása nem azonos a fasiszták elítélésével. Egyáltalán nem változott meg a véleményem a fasiszusról mint rendszerről, de ha a fasisztákat nézem, természetesen úgy kell reagálnom tekintenem, mint emberi lényekre, tehát részvétet, sajnálatot is kell éreznem irántuk... Az író kötelessége sohasem változik: védelmeznie kell az egyén jogait, az állam járma és rombolása ellen.

Ignazio Silone jelenleg két nagy sikert aratott könyvének, a *Fontamara* és a *Kenyer és bor* című regények átdolgozásával van elfoglalva.

— Ha tőlem függne — mondotta —, egész életemen át ugyanazt a könyvet írnám újra meg újra, akárcsak a középkori festők, akik új meg új szemszögből festették meg ugyanazt a képet. Kár, hogy anyagi érdekei arra kényszerítik az írókat, hogy minden évben új regényt írjon, azaz megjátssza, hogy újat ír, holott lényegében mindig csaknem ugyanazt a művet alkotja meg új köntösben. Általában a legtöbb író csak egy regényt hordoz magában, gazdasági okokból azonban kénytelenek termékenyek lenni, holott valójában nem azok.

Ranglista

Megcáfolva a várakozásokat, a film, a rádió és a televízió közönségének szakadatlan gyarapódása nem rontott a könyvpiac helyzetén. Legalábbis ezt mutatja Jacques Chastenet akadémikus statisztikája, melyet a *Nouvelles Littéraires* legutóbbi száma kö-

zöl. A könyvtermelés és eladás szakadatlanul növekszik. A jelen-
séget nemcsak a műveltség terjedésével magyarázzák, hanem az-
zal is, hogy Franciaországban meghosszabbodott a hétvég — két
napig tart — meg a nyári szabadság is, amelynek tartama három-
négy hétre növekedett, s az embereknek több idejük jut olva-
sásra.

A megállapítás kapcsán tüstént fölmerül a kérdés: mit olvas-
nak a franciák? Chastenet mindjárt válaszol is a kérdésre, és elő-
ször is a zsebkönyvek, a már kipróbált, nem mulandó művek
adatait idézi. A rangsor élén a Larousse zsebkönyve áll. Ez a
miniatűr enciklopédia, amely egyúttal helyesírási kézikönyv is
szolgál, 626 366 példányban kelt el. Nyomban utána *Anna Frank
naplója* következik. Némileg meglepő a naplónak ez az előkelő
helye és azt bizonyítja, hogy az elmúlt háború borzalmait iránti
érdeklődés még mindig igen élénk. A könyvet 502 433 példányban
adták el. Őt francia regényíró: Saint-Exupéry, Camus, Malraux,
Sartre, Vercors, majd az amerikai Hemingway következik ezután.
Szerfölött változatos ezután a sorrend: egy szakácskönyv, Jacques
Prevert *Paroles* című verskötete, majd D. H. Lawrence *Lady Chat-
terley* című, világszerte sok vihart keltett regénye következik.
Rendkívül érdekes, hogy de Gaulle *Emlékiratai* a harmadik
helyre, Zala *Nandája* és Collette *Gigije* közé került, de Gaulle me-
moárjainak második kötete pedig csak az ötvenedik helyet sze-
rezte meg André Maurois *Climats* (Éghajlatok) című műve mögött
és John Steinbeck *Egerek és emberek* című regénye előtt.

Igen szép példányszámot értek el a Goncourt-díjas regények,
is, Marcel Pagnol *Marius* és Hervé Bazin *Vipère au poing* (Kigyó
a kézben) című könyve; 270 000—277 000 példányban keltek el.
Nagy kelendőségnek örveudenek Marcel Ayme, Julien Green,
Cesbron, Cronin, Pierre Benoit, Cocteau, Mauriac, Montherlant,
Bernanos regényei, 166 000—214 000 példányt vásároltak meg be-
lőlük. Hasonlóképpen nagy és tartós érdeklődésnek örvendenek
a klasszikusok, a *Vörös és fekete* meg Rimbaud költeményei.

A könyvpiac kutatója alapos munkát végzett, területi adatok-
kal is szolgál. Három „jómódú” párizsi negyedben, a főiskolák
környékén, továbbá három munkásnegyedben, három vidéki egye-
temi városban és három másik vidéki városban végzett kutatáso-
kat. A következő arányszámokat kapta: 35%, 23%, 24%, 18%, s
ebből azt a következtetést vonta le, hogy a legjobb könyvvásárló
a középosztály, továbbá, hogy Sartre könyveit sokkal többen ol-
vassák a munkásnegyedekben, mint a Sorbonne környékén. Ki-
derítette azt is, hogy a külföldi írókat a „művelt” negyedekben
és a vidéki egyetemi városokban olvassák legtöbben. Rendkívül
érdekes megállapítása Jacques Chastenet-nek az is, hogy a leg-
jobb könyvvásárlók — nők. Ezt bizonyítja az a körülmény is, hogy
igen sok könyv kelt el az áruházakban, ahol főleg nők vásárolnak.

Meglepő, hogy az erotikus és szentimentális regények iránti
érdeklődés viszonylag megcsappant, s megfoghatatlanok a detek-
tívregények olvasói is. A cikk írója ezt a körülményt azzal ma-
gyarázza, hogy azok az olvasók, akiknek ilyenfajta igényeik van-
nak, szükségleteiket a sok specializált képeslappal elégítik ki.